

яку **відображає** найчастіше заголовок (назва). Кожен текст містить головну думку, **що розвивається**.

Для дітей з ТПМ характерні порушення послідовності та зв'язності тексту. До основних проявів порушення послідовності відносяться пропуски, перестановки, змішування різних рядів послідовності [3]. В учнів страждає логіко-сміслова організація висловлювання.

Напрямами корекційної роботи визначено опанування відомостями про зв'язне мовлення та видами мовленнєвої діяльності:

- імпресивне мовлення (аудіювання та читання мовчки);
- експресивне мовлення (виразне читання вголос, усні і письмові перекази, діалогічне мовлення, монологічне мовлення).

Для формування зв'язності мовлення проводиться розвиток умінь будувати висловлювання різних типів: переказ, опис, розповідь, міркування (роздум); додається корекційна робота з формування мовленнєвого етикету та стилів мовлення.

Література:

1. Навчальні програми з української мови для підготовчого, 1-4, 5 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
2. Собо́тович Е.Ф. Психолінгвістическа́я структура речево́ї дія́тельности и механизмы её формиро́вания / Собо́тович Е.Ф. - К.: ИЗМН, 1997.-44 с.
3. Спи́рова Л.Ф. Особенности речево́го разви́тия учащихс́я с тяжёлыми нарушениями речи (I-IVКН.) / Спи́рова Л.Ф. - М.: Педагогика, 1980.-192 с.

Довгопола К.

*кандидат психологічних наук,
Інститут спеціальної педагогіки
НАПН України (м.Київ)*

ФОРМУВАННЯ ТА КОРЕКЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДУ НА УРОКАХ РЕЛЬЄФНОГО МАЛЮВАННЯ

Формування уявлень є одним з основних завдань початкового етапу навчання в спеціальній школі. Адже за безпосередньою участю уявлень відбувається засвоєння понять, правил, законів тощо. Накопичення в учнів достатньої кількості чітких, конкретних і достовірних уявлень необхідне

для глибокого та усвідомленого оволодіння основами наук, формування наукового світогляду. Чим більший мають запас конкретних уявлень про довкілля учні, тим успішніше їх просування на шляху опанування знаннями, вміннями та навичками. В процесі навчання постійно виникають нові уявлення та вдосконалюються вже набуті. Уявлення відіграють важливу роль під час засвоєння нових теоретичних знань та розв'язання практичних завдань. Збагачення учнів конкретними образами дійсності сприяє розвитку узагальнених уявлень, мислення, конкретизації та збагаченню словника. Тільки за умови створення в учнів конкретних, глибоких і достовірних уявлень про навколишній світ можуть бути забезпечені дійсно наукові знання та сформований науковий світогляд.

Звужена сенсорна основа ускладнює перебіг пізнавальної діяльності сліпих дітей. Відповідно, такі діти отримують значно меншу за обсягом та недостатню за якістю інформацію про навколишній світ.

Як наслідок - уявлення дітей з глибокими порушеннями зору мають кількісні та якісні особливості.

Кількісні особливості уявлень сліпих виявляються в зменшенні загальної їх кількості, збільшенні кількісного співвідношення між уявленнями, сформованими на основі інших аналізаторів, головним чином, за рахунок збільшення тактильних уявлень. Усунення кількісного дисбалансу між уявленнями людини з нормальним зором і сліпої можливе та проходить через залучення до пізнавальної діяльності збережених аналізаторів, що збільшує кількісне відношення на користь уявлень інших видів, головним чином тактильних; а також через цілеспрямовану пізнавальну діяльність дитини, яка здійснюється на доступному для неї матеріалі, в тому числі за рахунок використання в процесі навчання моделей, макетів, малюнків та інших засобів наочності, що було враховано під час нашої експериментальної роботи.

Якісними особливостями уявлень сліпих людей є фрагментарність, низький рівень узагальнення (генералізованість), схематичність та вербалізм. Ці особливості, мають прояв у людей з вадами зору в різній мірі в залежності від стану зору, головним чином гостроти зору, розміру поля зору, а також ряду інших факторів: знань, досвіду, характеру діяльності, умов навчання та виховання тощо, які впливають на уявлення сліпих тією ж мірою, що й образи пам'яті у людей з нормальним зором. Невідповідність між сенсорним і семантичним компонентами образу призводить до того, що діти з глибокими вадами зору часто не можуть

Ідентифікувати образ, або знають лише його назву, не пов'язуючи її з **конкретним** предметним змістом.

Неможливість чуттєво пізнати велику кількість об'єктів, явищ та їх властивостей виключає можливість дитини порівнювати засвоєні слова з об'єктами, які цими словами позначаються, а отож, це збіднює значення слів. Як наслідок, сліпі часто в контексті правильно використовують слова, але не можуть порівняти вербальне позначення з реальним образом предмета.

Вказана диспропорційність в розвитку мовлення та уявлень не є неподоланою. Під впливом навчання, практичної та пізнавальної діяльності, розумової активності самих сліпих розрив між словами та їх реальними образами зменшується, між ними встановлюється правильне співвідношення: уявлення стають чіткими та відповідними реальному зовнішньому світу.

Водночас, використання збережених аналізаторів, опанування знань та накопичення власного досвіду з урахуванням особливостей дітей з порушенням зору дають змогу вже на етапі початкового навчання вирішувати не лише освітні та виховні завдання, а й коригувати відхилення, які виникають внаслідок порушення зору. Проте, психічний розвиток сліпих учнів відбувається не спонтанно, а безпосередньо залежить від змісту, методів, організації та умов навчання.

Значні корекційно-розвивальні можливості в цьому процесі має рельєфне малювання, засоби навчання якого здатні забезпечити успішне формування у сліпих дітей адекватних уявлень про навколишній світ, їх конкретизацію та підвищення ефективності опанування змісту курсу природознавства, а в середніх і старших класах - предметів природничого циклу, усвідомлення ними матеріалу інших уроків гуманітарного циклу, подальшої повноцінної самореалізації та інтеграції в суспільство.

Література:

1. Довгопола К. С Особливості формування самоконтролю у сліпих молодших школярів: дис. ... псих, наук : 19.00.08 / Катерина Станіславівна Довгопола. — К., 2011. — 249 с
2. Ермаков В. П. Обучение слепых специальной графике / В. П. Ермаков, О. И. Егорова. - М.: Просвещение, 1978. - 119 с.
3. Набоченко О.О. Формування уявлень про живу природу у сліпих молодших школярів засобами рельєфного малювання : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.03 / О. О. Набоченко; Ін-т спец, педагогіки НАПН України. - К., 2012. - 20 с

*Дробот О.А.,
кандидат педагогічних наук,
Інститут спеціальної педагогіки
НАПН України (м. Київ)*

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГЛУХИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНИХ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Drobot O.

THE PROBLEM OF DEAF PRESCHOOLERS' DEVELOPMENT IN SPECIAL PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Дошкільний вік один з інтенсивних та важливих періодів психосоціального розвитку дитини. Успішність всебічного розвитку дитини в цей період зумовлюється показниками ефективності організації навчально-виховного процесу.

Основоположні принципи організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами розкриті у працях таких вчених як: В. Засенко, А. Замша, А. Колупаєва, Л. Прохоренко, Т. Сак, Т. Скрипник, М. Супрун, О. Таранченко, О. Федоренко, М. Шеремет, М. Ярмаченко та інших [2-10]. Вирішенню проблеми успішного психосоціального розвитку глухих дошкільників із порушеннями слуху присвячено поодинокі дослідження Г. Вигодської, О. Дробот, С. Зикова, О. Ісеніної, Б. Корсунської, Н. Сошнікової та інших [1].

Одним з ключових орієнтирів при організації навчально-виховного процесу в спеціальних дошкільних закладах, де здобувають освіту глухі діти, є «Програма розвитку глухих дітей дошкільного віку», що рекомендовано 2013 році. Втім цю програму побудовано відповідно до положень монологічного підходу, за якого основним засобом навчання та розвитку глухої дитини є словесна мова. З огляду на це, програма зосереджує увагу педагогів на розвитку у глухих дітей рецептивного та продуктивного усного мовлення як домінуючого засобу спілкування з оточуючими.

Поряд із цим у програмі дозволено використовувати окремі жести, насамперед, природні (вказівні тощо) та жестикуляцію. Про це в тексті програми зазначено так: «Жестове ж мовлення може використовуватись як *допоміжний засіб* навчання та виховання в дошкільних закладах, якщо педагог, батьки вбачають в його застосуванні дієву допомогу в оволодінні дитиною мовленням, знаннями».